

Documentaire in de klas

Universeel lesmateriaal voor groep 6/7/8 en brugklassen

Filmbeeld uit *Safiya The Movie* door Huibert van Wijk

Docentenblad

Dit lesmateriaal kan ingezet worden ter voorbereiding en nabespreking van het kijken van een zelfgekozen documentaire uit IDFA's Docschool Online collectie. Het is geschikt voor groep 6, 7 en 8 van het primair onderwijs en de brugklas van het voortgezet onderwijs en bedoeld om leerlingen kennis te laten maken met verschillende aspecten van het genre documentaire. Dit doen we aan de hand van de vijf vaardigheden van de doorlopende leerlijn filmeducatie: **beleven, verwoorden, onderzoeken, reflecteren en creëren**. Meer informatie over de vijf vaardigheden en het doel van deze vaardigheden kun je vinden in de bijlage.

De lesbrief bestaat uit de volgende onderdelen:

- A** vragen vooraf
- B** vragen over de documentaire
- C** praktische verdiepingsoopdrachten (optioneel)

De lesonderdelen zijn naar eigen inzicht in de lestijd in te plannen.

International
Documentary Film
Festival Amsterdam

Bekijk de Docschool Online collectie bestaande uit meer dan 100 gratis films via idfa.nl/docschoolonline

Filmbeeld uit *Water, Wind, Dust, Bread* door Mahdi Zamanpoor Kiasari

Wat is een documentaire?

In dit onderdeel gaan de leerlingen aan de slag met de vaardigheid beleven. De leerling ontdekt in dit onderdeel met open blik de wereld van film, en leert verschillende soorten film kennen en onderscheiden. Hiervoor worden drie vragen beantwoord over de genres documentaire en fictie. De leerlingen hebben pen en papier nodig om de vragen te beantwoorden.

Een documentaire is een film waarin het verhaal dat wordt verteld echt is gebeurd. In speelfilms is dat niet altijd zo. Speelfilms zijn **fictie**; er is van tevoren een verhaal en **dialog** bedacht die worden gespeeld door acteurs, of er zijn getekende fantasiefiguren in te zien. Meestal zijn ze dus niet (helemaal) waargebeurd en gaan ze niet over de echte levens van de hoofdpersonen die erin spelen. Documentaires gaan wél over de echte levens van de mensen die erin te zien zijn. Er zijn dan meestal ook geen acteurs die een rol spelen; de mensen die je ziet zijn gewoon zichzelf in hun eigen leven, en worden gevolgd door een camera.

1 Heb je wel eens een documentaire gezien? Vertel in het kort over die documentaire. Wie waren de hoofdpersonen? Wat gebeurde er?

- ▶ Je kunt de leerlingen eventueel laten overleggen met een klasgenoot. Er is geen goed of fout bij deze vraag.

2 Een documentairefilm en een speelfilm verschillen van elkaar. Noem twee punten waarop je denkt dat een documentairefilm verschilt van een speelfilm.

- ▶ Je kunt de leerlingen laten overleggen, of bijvoorbeeld laten opzoeken op het internet. In antwoorden met betrekking tot het begrip 'documentaire' zijn woorden als 'waargebeurd', 'echt', 'echte mensen' en 'realiteit' belangrijk. Wat ook belangrijk is, maar misschien niet meteen genoemd wordt, is het feit dat we in documentaires kijken naar de 'waarheid' zoals de maker die ziet, interpreteert en aan de kijker wil laten zien. 'De' waarheid bestaat dan ook niet, deze kan voor iedereen net iets anders zijn. Ook een documentairemaker maakt keuzes over wat die wil laten zien aan de kijker, en stuurt zo dus een beetje de waarheid. Dat is anders dan bijvoorbeeld bij het nieuws of journaal.

3 Je gaat straks met je klas een documentaire bekijken. Wat weet je al over het onderwerp van deze documentaire? Is er misschien iets in het nieuws geweest? En vind je het belangrijk dat er een documentaire over wordt gemaakt, of helemaal niet? Leg ook uit waarom je dit vindt.

- ▶ Vertel de leerlingen waarover de documentaire gaat en/of lees de filmbeschrijving met ze, zodat ze kunnen nadenken over het thema. Je kunt de leerlingen laten overleggen over hun voorkennis of informatie laten zoeken op het internet (in het kader van mediawijsheid/brongebruik). Een andere optie is om dit klassikaal te doen: samen komen ze vast tot veel antwoorden. Noteer de antwoorden dan op het bord en geef mogelijke extra antwoorden.

Onderdeel B

Vragen over de documentaire

The IDFA logo consists of the lowercase letters 'idfa' in a white, sans-serif font, set against a dark blue rectangular background.

Filmbeeld uit *Winter Lake* door Petteri Saario

Wat heb je net gezien?

Wanneer duidelijk is wat een documentaire is en waar deze documentaire over gaat, kunnen jullie klassikaal de gekozen documentaire bekijken. Daarna gaan de leerlingen aan de slag met onderdeel B: verwoorden, onderzoeken en reflecteren. De leerlingen beantwoorden daarvoor vijf vragen over de gekozen documentaire. Per vraag is in de toelichting te vinden op welke manier deze bijdraagt aan de vaardigheden.

4 Waar ging de documentaire over? Noem minimaal drie onderwerpen die in de documentaire voorbijkomen.

- ▶ De leerling leert hiermee woorden te verbinden aan wat die zojuist gezien en ervaren heeft. Voorbeelden van antwoorden: vriendschap, afscheid, familie, school, spelen, natuur, gezondheid, identiteit etc.

5 Vergelijk je antwoorden met die van een klasgenoot. Hebben jullie dezelfde antwoorden? En welk thema vinden jullie het belangrijkste uit deze documentaire?

- ▶ Met deze vraag laat je de leerlingen zien dat de thema's die medeleerlingen waarnemen en de woorden die zij daaraan koppelen, kunnen verschillen van hun eigen waarneming, interpretatie en verwoording van de thema's van een film. Wil je klassikaal iets extra's doen? Maak dan samen met de leerlingen een woordweb. Op deze manier krijgen de leerlingen inzicht in vele thema's die er voorbij kunnen komen in een documentairefilm, zonder dat zij deze misschien zelf meteen herkend hebben.

6 Wie is de hoofdpersoon (of zijn de hoofdpersonen) in de documentaire? Wat vond je van deze persoon? Kon je jezelf of een ander hierin herkennen?

- ▶ De leerling koppelt in toenemende mate taal aan de eigen waarneming. Deze vraag nodigt de leerling uit na te denken over de film ten opzichte van zichzelf en 'de ander' en verbreedt hiermee de horizon van de leerling.

7 Welk moment uit de documentaire vind je het mooist? Waarom? En welk moment uit de documentaire vind je juist helemaal niet mooi? Waarom?

- ▶ Middels deze vraag leert de leerling, naast het koppelen van taal aan de eigen waarneming, te onderzoeken welke keuzes de filmmaker maakt om een idee om te zetten naar film en deze film zo interessant mogelijk te maken. De leerling leert de taal van de eigen waarneming te verbinden aan het onderzoek en weet de film te interpreteren en te waarderen.

8 Kies een van de thema's uit de documentaire die je net hebt gezien. Stel je voor dat jij filmmaker bent en zelf een documentaire over dit onderwerp zou maken. Hoe zou jij dat doen? Wat zou je anders doen? Waarom denk je dat dat belangrijk is?

- ▶ Middels deze vraag leert de leerling, naast het koppelen van taal aan de eigen waarneming, te onderzoeken welke keuzes de filmmaker maakt om een idee om te zetten naar film en deze film zo interessant mogelijk te maken. Het is aan de leerlingen om te verwoorden in hoeverre de documentairemaker daarin is geslaagd en welke alternatieve keuzes gemaakt hadden kunnen worden. Het is hierbij belangrijk om inhoudelijke of stijlelementen uit de documentaire te bespreken die de meningen van jouw leerlingen onderbouwen.

Filmbeeld uit *Champ* door Cassandra Offenberg

In dit onderdeel gaan de leerlingen door middel van creatieve opdrachten aan de slag met de vaardigheid creëren. Bij deze opdrachten gaat het erom dat leerlingen hun eigen creativiteit en artistieke vaardigheden ontwikkelen door zelf met ideeën te komen en ze uit te voeren. Hiervoor kijken ze naar film of zoeken ze zelfstandig informatie op. Je kunt ervoor kiezen de leerlingen één specifieke opdracht te laten uitvoeren of ze de vrijheid geven zelf een opdracht te kiezen.

Optie 1 – Schrijfopdracht: schrijf een recensie!

Over een film heb je vaak een mening die je wilt delen met andere mensen. Vaak kom je deze mening van mensen tegen als korte tekst in een krant, tijdschrift of op een website. Zo'n opgeschreven mening noemen we een recensie. Vaak beslist iemand na het lezen van zo'n recensie of ze de film willen zien of niet. Best belangrijk dus!

1. Bedenk allereerst een **titel** voor je recensie! Met een goede titel zullen mensen je tekst eerder lezen. Je kunt het een spannende titel geven, of een titel waar al een klein beetje uit blijkt wat je vindt. Vind je het moeilijk een titel te bedenken? Dit kun je ook aan het einde doen!
2. De **inleiding**. Hier vertel je kort waar de film over gaat, wie er belangrijke personen zijn in de film, en waar de film gemaakt is. Geef nog geen **spoilers***! De lezer van je recensie heeft de film nog niet gezien.

* Een spoiler geven betekent dat je al dingen verklapt uit een film, serie of verhaal, die iemand pas kan weten na zelf te kijken. Je vertelt bijvoorbeeld al hoe het verhaal afloopt.

3. Schrijf vervolgens in een kort stukje wat je goed of minder goed vond aan de film. Hiervoor kun je kijken naar de opdrachten die je eerder in de lesbrief hebt gemaakt. Vergeet niet op te schrijven **waarom** je dit vindt: is het niet mooi gefilmd? Houd je niet van de kleuren of geluiden? Vind je het verhaal goed in elkaar zitten? Denk je dat de maker genoeg wist van het onderwerp of missen er nog dingen?
4. Je **eindoordeel**. Hierin geef je een korte samenvatting van wat je van de film vond: vond je hem super mooi, goed, had het beter gekund of vond je hem zelfs slecht? Hoe voel je je na het kijken van de film? Je kunt de film hier als je wilt ook een cijfer geven!

Optie 2 – Tekenopdracht: storyboard

Documentairemakers vertellen een echt verhaal met echte mensen erin, maar denken wel goed na over hoe ze het verhaal dat ze vertellen extra mooi en/of indrukwekkend kunnen maken. Waar zou jij een documentaire over willen maken? Voorbeelden van thema's zijn: vriendschap, liefde, pesten, familie, sport, geschiedenis of natuur. Kies een thema en bedenk wie je hoofdpersoon gaat zijn. Teken een stripverhaal van zes plaatjes waarin je jouw idee voor jouw documentaire uitbeeldt.

A photograph showing silhouettes of cowboys in a desert landscape at sunset. One cowboy is riding a dark horse, while another stands on the ground. The sun is low on the horizon, creating a bright glow and long shadows. In the background, there are trailers and other figures.

Filmbeeld uit *Crowley – Cowboy Up* door Andre Hörmann

Optie 3 – Maakopdracht: filmen maar!

Je gaat in deze opdracht zelf aan de slag met film! Waarschijnlijk heb je op je telefoon al weleens een filmpje opgenomen, bijvoorbeeld voor op TikTok. Voor deze opdracht kun je kiezen uit de volgende opties:

1. Maak samen met twee of drie klasgenoten een eigen portret over iets/iemand in of rondom de klas. Is er een mysterieus verhaal over de school dat jullie op film kunnen vastleggen? Of heeft een van jullie een bijzonder verhaal te vertellen?

Bij het maken van een mini-documentaire kunnen jullie ervoor kiezen te knippen en plakken in het filmpje, verschillende filmpjes achter elkaar zetten of bijvoorbeeld extra geluiden of muziek te gebruiken om je verhaal sterker te maken.

2. Film een eigen boodschap voor de hoofdpersoon van de film. Je kunt hierin alles vragen en vertellen wat je wilt! Wat zou je bijvoorbeeld nog van de hoofdpersoon willen weten? Ben je ook benieuwd hoe het nu met hem/haar/die gaat? Of heb je misschien een eigen verhaal dat je graag met de hoofdpersoon zou willen delen?

Documentaire in de klas

Leerlingenblad

Filmbeeld uit *Ninnoc* door Niki Padidar

Onderdeel A

Voorafgaand aan het kijken

Wat is een documentaire?

De volgende drie vragen beantwoord je voor je de documentaire met de klas gaat kijken.

- 1** Heb je wel eens een documentaire gezien? Vertel in het kort over die documentaire. Wie waren de hoofdpersonen? Wat gebeurde er?
- 2** Een documentairefilm en een speelfilm verschillen van elkaar. Noem twee punten waarop je denkt dat een documentairefilm verschilt van een speelfilm.
- 3** Je gaat straks met je klas een documentaire bekijken. Wat weet je al over het onderwerp van deze documentaire? Is er misschien iets in het nieuws geweest? En vind je het belangrijk dat er een documentaire over wordt gemaakt, of helemaal niet? Leg ook uit waarom je dit vindt.

Jullie gaan nu met de klas een documentaire kijken!

International
Documentary Film
Festival Amsterdam

Onderdeel B

Vragen over de documentaire

idfa

Filmbeeld uit *Rocknrollers* door Daan Bol

Wat heb je net gezien?

Hieronder vind je vijf vragen die horen bij de documentaire die je net hebt gekeken. Je leert je mening te geven over wat je hebt gezien en denkt na over de keuzes die de filmmaker heeft gemaakt.

- 4** Waar ging de documentaire over? Noem minimaal drie thema's die in de documentaire voorbijkomen.
- 5** Vergelijk je antwoorden met die van een klasgenoot. Hebben jullie dezelfde antwoorden? En welk thema vinden jullie het belangrijkste uit deze documentaire?
- 6** Wie is de hoofdpersoon (of zijn de hoofdpersonen) in de documentaire? Wat vond je van deze persoon? Kon je jezelf of een ander hierin herkennen?
- 7** Welk moment uit de documentaire vind je het mooiste? Waarom? En welk moment uit de documentaire vond je juist helemaal niet mooi? Waarom?
- 8** Kies een van de thema's uit de documentaire die je net hebt gezien. Stel je voor dat jij filmmaker bent en zelf een documentaire over dit onderwerp zou maken. Hoe zou jij dat doen? Wat zou je anders doen? Waarom denk je dat dat belangrijk is?

Filmbeeld uit *Het haar van Ahmad* door Susan Koenen

Optie 1 – Schrijfo opdracht: schrijf een recensie!

Over een film over verhaal heb je vaak een **mening** die je wilt delen met andere mensen. Vaak kom je deze mening van mensen tegen als korte tekst in een krant, tijdschrift of op een website. Zo'n opgeschreven mening noemen we een recensie. Vaak beslist iemand na het lezen van zo'n recensie of ze de film willen zien of niet. Best belangrijk dus!

1. Bedenk allereerst een **titel** voor je recensie! Met een goede titel zullen mensen je tekst eerder lezen. Je kunt het een spannende titel geven, of een titel waar al een klein beetje uit blijkt wat je vindt. Vind je het moeilijk een titel te bedenken? Dit kun je ook aan het einde doen!
2. De **inleiding**. Hier vertel je kort waar de film over gaat, wie er belangrijke personen zijn in de film, en waar de film gemaakt is. Geef nog geen **spoilers***! De lezer van je recensie heeft de film nog niet gezien.

* Een spoiler geven betekent dat je al dingen verklapt uit een film, serie of verhaal, die iemand pas kan weten na zelf te kijken. Je vertelt bijvoorbeeld al hoe het verhaal afloopt.

3. Schrijf vervolgens in een kort stukje wat je goed of minder goed vond aan de film. Hiervoor kun je kijken naar de opdrachten die je eerder in de lesbrieff hebt gemaakt. Vergeet niet op te schrijven **waarom** je dit vindt: is het niet mooi gefilmd? Houd je niet van de kleuren of geluiden? Vind je het verhaal goed in elkaar zitten? Denk je dat de maker genoeg wist van het onderwerp of missen er nog dingen?
4. Je **eindoordeel**. Hierin geef je een korte samenvatting van wat je van de film vond: vond je hem super mooi, goed, had het beter gekund of vond je hem zelfs slecht? Hoe voel je je na het kijken van de film? Je kunt de film hier als je wilt ook een cijfer geven!

Optie 2 – Tekenopdracht: storyboard

Documentairemakers vertellen een echt verhaal met echte mensen erin, maar denken wel goed na over hoe ze het verhaal dat ze vertellen extra mooi en/of indrukwekkend kunnen maken. Waar zou jij een documentaire over willen maken? Voorbeelden van thema's zijn: vriendschap, liefde, pesten, familie, sport, geschiedenis of natuur. Kies een thema en bedenk wie je hoofdpersoon gaat zijn. Teken een stripverhaal van zes plaatjes waarin je jouw idee voor jouw documentaire uitbeeldt.

Filmbeeld uit *Nettiquette* door Mea Dols de Jong

Optie 3 – Maakopdracht: filmen maar!

Je gaat in deze opdracht zelf aan de slag met film! Waarschijnlijk heb je op je telefoon al weleens een filmpje opgenomen, bijvoorbeeld voor op TikTok. Voor deze opdracht kun je kiezen uit de volgende opties:

1. Maak samen met twee of drie klasgenoten een eigen portret over iets/iemand in of rondom de klas. Is er een mysterieus verhaal over de school dat jullie op film kunnen vastleggen? Of heeft een van jullie een bijzonder verhaal te vertellen?

Bij het maken van een mini-documentaire kunnen jullie ervoor kiezen te knippen en plakken in het filmpje, verschillende filmpjes achter elkaar zetten of bijvoorbeeld extra geluiden of muziek te gebruiken om je verhaal sterker te maken.

2. Film een eigen boodschap voor de hoofdpersoon van de film. Je kunt hierin alles vragen en vertellen wat je wilt! Wat zou je bijvoorbeeld nog van de hoofdpersoon willen weten? Ben je ook benieuwd hoe het nu met hem/haar/die gaat? Of heb je misschien een eigen verhaal dat je graag met de hoofdpersoon zou willen delen?

Filmbeeld uit *Drona en ik* door Catherine van Campen

De vijf vaardigheden: doorlopende leerlijn filmeducatie

Beleven

Hierbij gaat het erom dat de leerling met een open blik de wereld van film en filmcultuur exploreert. Hij stelt zich ontvankelijk op tegenover verschillende soorten film, filmmakers en manieren waarop film gemaakt en vertoond wordt. Er wordt vanuit cultureel bewustzijn een bewuste keuze gemaakt voor een film en de manier waarop film beleefd wordt.

Verwoorden

De leerling leert de eigen waarneming bewust en doordacht te verbinden aan (emotief en in toenemende mate technisch) taalgebruik. In interactie met anderen, onder begeleiding, door middel van een verkenning van de taal waarmee verschillende gevoelens en gedachten kunnen worden uitgedrukt en door goed te luisteren naar de woorden die zowel medeleerlingen als de leraar bij het waarnemen gebruiken.

Onderzoeken

Door gericht te kijken en te luisteren, onderzoekt en analyseert een leerling de middelen en technieken die de filmmaker heeft ingezet om een concept in bewegend beeld en geluid uit te drukken, een verhaal te vertellen en ideeën, gevoelens en gedachten vorm te geven: vanuit visie, intentie of doel en in verschillende historische, technologische, culturele, maatschappelijke en politieke contexten.

Reflecteren

De leerling leert de taal van de eigen waarneming te verbinden aan het onderzoek en weet de film te interpreteren en te waarderen. De leerling leert zich mentaal en emotioneel wendbaar te verhouden tot verschillende soorten films en ontwikkelt een eigen smaak.

Creëren

Hierbij gaat het om de ontwikkeling van het artistiek-creatief vermogen van de leerling door vanuit de verbinding tussen de eigen belevingswereld en professioneel gemaakte films een filmidee te bedenken en uit te voeren, uit bewuste overtuiging en door middel van onderzoek, zelfstandig en in samenwerking met medeleerlingen, mensen van buiten school en in dialoog met professionals.

Lees meer op filmeducatie.nl/doorlopende-leerlijn-film